

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры сораулары
2018-2019 уку елы. 4 нче сыйныф**

Үткәрү вакыты – **90 минут**
Максималь балл – **54**

I. Тестлардан берәр дөрес җавапны билгеләгез.

1. Борын тартыкларының барысы да кулланылган мәкальне билгеләгез. (2 балл)
  - а) *Ана яхшылыгын авырсаң белерсең.*
  - ә) *Баланың бармагы авыртыр, ананың йөрәге авыртыр.*
  - б) *Әткәй – шикәр, әнкәй – бал.*
  - в) *Йомырка тавыкны өйрәтми.*

2. Нечкә сузык авазлардан гына торган мәкальне билгеләгез. (2 балл)
  - а) *Батырлыкта – матурлык.*
  - ә) *Батыр үз халкын яклай.*
  - б) *Кыюлык – бәхет.*
  - в) *Дөя дә бүләк, төймә дә бүләк.*

3. Мәкальдәге ябык ижекләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Ике туган, бергә килсә, сандугачтай сайрашыр. (Мәкаль)

  - а) 5;
  - ә) 6;
  - б) 7;
  - в) 8.

4. *Йо, йө* кушылмаларының язылышы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)
  - а) тамыр сүзнең беренче ижегендә генә язылалар;
  - ә) тамыр сүзнең уртасында гына язылалар;
  - б) тамыр сүзнең ахырында гына язылалар;
  - в) тамыр сүзнең беренче ижегендә һәм уртасында язылалар.

5. Сузык аваз хәрәфләренең саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)
  - а) 12;
  - ә) 13;
  - б) 24;
  - в) 28.

6. Сүзлэрнең мәгънәсе дәрәс аңлатылган рәтне билгеләгез. (2 балл)

Машина, телефон, телевизор, декабрь

- а) алынма сүзләр;
- ә) искергән сүзләр;
- б) синонимнар;
- в) яңа сүзләр.

7. Тамырдаш сүзләрдән генә торган рәтне билгеләгез. (2 балл)

- а) күз, күзлек, күзлекле;
- ә) бәйрәм, бәйсез, бәйге;
- б) иген, игезәк, игелек;
- в) төшке, төшлек, төшем.

8. Юнәлеш килешенәң сораулары дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

- а) кемгә?
- ә) кемгә? нәрсәгә?
- б) кемгә? нәрсәгә? кая?
- в) кемгә? нәрсәгә? кая? кайда?

9. Калын хәрәфләр белән бирелгән исемнәрнең килеше дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Курыкма тугыз башлы еланнан, курык икейөзле адәмнән. (Мәкаль)

- а) баш килеш;
- ә) иялек килеше;
- б) төшем килеше;
- в) чыгыш килеше.

10. Мәкальдәге фигыльнең үзенчәлекләре дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Мәскәү бер көндә төзелмәгән. (Мәкаль)

- а) хәзерге заман хикәя фигыль, III зат берлек санда, юклыкта;
- ә) үткән заман хикәя фигыль, III зат берлек санда, юклыкта;
- б) үткән заман хикәя фигыль, II зат берлек санда, юклыкта;
- в) килчәк заман хикәя фигыль, III зат берлек санда, юклыкта.

II. Башыгызны эшләтегез.

Мәкальләрдәге төшеп калган саннарны дәрәс итеп урнаштырыгыз. (4 балл)

1) ... киңәш ... булса,
... егет ... була.

2) Алдына ... карасаң,
Артыңа ... кара.

3) ... ишет – ... сөйлә.

Саннар: *бер, биш, йөз, бер, илле, мең, ике, бер*

III. Теоретик бирем.

Сузык авазлар турында белгәннәрегезне языгыз. (12 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Табышмакны укыгыз, жавабын языгыз. (1 балл)

Энәләре күп, тегә белми.

2. *Энәләре* сүзенә аваз-хәреф анализы ясагыз. (5 балл)

3. Үзегез яраткан берәр йорт хайваны турында 12 – 15 жөмләдән торган бәйләнешле текст языгыз. (12 балл)

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры сораулары
2018-2019 уку елы. 5 нче сыйныф**

Үткәрү вакыты – **90 минут**

Максималь балл – **70**

I. Тестлардан берәр дәрәҗәсәңгә җавапны билгеләгез.

1. Алфавит тәртибендә дәрәҗәсәңгә урнаштырылган ялгызлык исемнәре кулланылган рәтне билгеләгез. (2 балл)

а) *Дилбәр, Зилә, Рәстәм, Садыйкова, Әминә;*

ә) *Илишат, Камилә, Камил, Лилия, Нияз;*

б) *Гөлия, Гөлсем, Гөлчәчәк, Гөлнәз, Гөлнур;*

в) *Әмирханов, Мансуров, Мансурова, Әммегөлсем, Хатыйп.*

2. Тел-аңкау тартыкларыннан гына торган рәтне билгеләгез. (2 балл)

а) [д], [т], [з], [с], [л], [н], [ң];

ә) [ж], [ш], [ж], [ч], [р], [щ];

б) [б], [п], [м], [w];

в) [к], [кь], [х], [ң].

3. Югары күтәрелешле сузык авазлардан гына торган рәтне билгеләгез. (2 балл)

а) [у], [ү], [и];

ә) [а], [ә];

б) [у], [ү], [ы], [и];

в) [о], [ө], [ы], [э].

4. Мәкальдәге ачык ижекләр саны дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Дәрәс сөйләгән ялгышмый. (Мәкаль)

- а) 2;
- ә) 3;
- б) 4;
- в) 5.

5. Мәкальдәге ясалма сүзләр дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Аръяк яр һәрвакыт ямьлерәк күренә. (Мәкаль)

- а) аръяк, һәрвакыт, ямьлерәк;
- ә) аръяк, һәрвакыт;
- б) аръяк, ямьлерәк;
- в) һәрвакыт.

6. *Жете зәңгәр* сыйфатының дәрәжәсе дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

- а) гади дәрәжә;
- ә) чагыштыру дәрәжәсендә;
- б) артыклык дәрәжәсендә;
- в) кимлек дәрәжәсендә.

7. Мәкальдәге фигыльнең заманы дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Бер яхшы сүз мең күңелнең җәрәхәтен төзәтер. (Мәкаль)

- а) билгеле үткән заман;
- ә) билгесез үткән заман;
- б) билгеле киләчәк заман;
- в) билгесез киләчәк заман.

8. Мәкальдәге калын хәрәфләр белән бирелгән фигыльнең үзенчәлекләре дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Кеше ышанмаслык сүзне чын булса да сөйләмә. (Мәкаль)

- а) хәзерге заман хикәя фигыль, II зат берлек санда, юклыкта;
- ә) боерык фигыль, III зат берлек санда, юклыкта;
- б) үткән заман хикәя фигыль, II зат берлек санда, юклыкта;
- в) боерык фигыль, II зат берлек санда, юклыкта.

9. Мәкальнең хәбәре дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Таш белән атканга аш белән ат. (Мәкаль)

- а) таш;
- ә) ат;
- б) аш;

в) *атканга.*

10. Мәкальдәге тиндәш кисәкләр дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Ир-егет өйдә туар, яуда үләр. (Мәкаль)

а) *ир-егет;*

ә) *өйдә, яуда;*

б) *туар, үләр;*

в) *өйдә, яуда, туар, үләр.*

II. Башыгызны эшләтегез.

Роберт Миңнуллинның «К»лар тулган бакчага» шигыреннән алынган юлларны үзегез дәвам итеп языгыз. (10 балл)

Бу бакчага ни булган?

Бакча «К» белән тулган.

III. Теоретик бирем.

Киләчәк заман хикәя фигурасы турында белгәннәрегезне языгыз. Фигураларыгыз мисаллар ярдәмендә аңлатыгыз. (12 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

Гали белән Кәҗә

Безнең Гали бигрәк тату Кәҗә белән,

Менә Кәҗә карап тора тәрәздән.

Гали аны чирәм белән кунак итә,

Кәҗә рәхмәт укый: сакалын селкетә.

(Габдулла Тукай)

1. *Гали* сүзенә фонетик анализ ясагыз. (5 балл)

2. *Аны, белән, селкетә* сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгын билгеләгез. (6 балл)

3. Кәҗәгә хас 10 сыйфат языгыз. (5 балл)

4. Кәҗә турында табышмак языгыз. (2 балл)

5. Шигырьнең эчтәлеген 10 жөмлөдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (10 балл)

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры сораулары**

2018-2019 уку елы. 6 нчы сыйныф

Үткөрү вакыты – 120 минут
Максималь балл – 65

I. Тестлардан берер дөрес жавапны билгелөгөз.

1. Жөмлөдөгө ябык ижеклер саны дөрес күрсөтөлгөн рэтне билгелөгөз. (2 балл)

Өй кыекларында, капкаларда, коймаларда мендэр-мендэр, күбектэй йомшак кар асылынып тора. (Ш.Галиев)

- а) 17;
- ә) 16;
- б) 15;
- в) 14.

2. **Явызлык** сүзенә дөрес транскрипция ясалган рэтне билгелөгөз. (2 балл)

- а) [йавозлокъ];
- ә) [явызлыкъ];
- б) [йаузлыкъ];
- в) [йавызлыкъ].

3. Жөмлөдөгө сүз басымы соңгы ижеккә төшмөгөн сүзләр дөрес күрсөтөлгөн рэтне билгелөгөз. (2 балл)

Энә киң яланнар, энә уйсу болыннар, энә зур урамнар – һәммәсе яшәреп утыралар. (Г.Ибраһимов)

- а) *һәммәсе*;
- ә) *әнә, энә, энә, һәммәсе*;
- б) *әнә, энә, энә, һәммәсе, утыралар*;
- в) *әнә, энә, энә, һәммәсе, яшәреп, утыралар*.

4. Сүзнең язылышы дөрес күрсөтөлгөн рэтне билгелөгөз. (2 балл)

- а) *мәгълүмат*;
- ә) *мәгълумат*;
- б) *магълүмат*;
- в) *мәгълүмәт*.

5. Жөмлөдөгө фразеологизмның мәгънәсе дөрес аңлатылган рэтне билгелөгөз. (2 балл)

Укый торган китабын куеп, Гөлиәһидә төнгө авазларга колак салды. (Г.Әпсәләмов)

- а) игътибар итте;
- ә) тыңлады;
- б) колагын каплады;
- в) игътибар итмәде.

6. *Матай, лимон, попса, сәпит* кебек сүзләрнең кайсы төркемгә караганлыгы дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

- а) терминнар;
- ә) жаргоннар;
- б) һөнәрчелек сүзләре;
- в) тарихи сүзләр.

7. Ясалма исемнәрдән генә торган рәтне билгеләгез. (2 балл)

- а) *бишек, тишек, тизлек, урманлык*;
- ә) *РТ, бала-чага, бармак, көмеш*;
- б) *ир-егет, ашъяулык, үги ана яфрагы, авылдаш*;
- в) *күзлек, тимерче, баллы, татарча*.

8. Мәкальдәге калын хәрефләр белән бирелгән фигыльнең үзенчәлекләре дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

*Оясын **актарсаң**, агусыз елан да тешләр.* (Мәкаль)

- а) үткән заман хикәя фигыль, II зат берлек санда, барлыкта;
- ә) боерык фигыль, II зат берлек санда, барлыкта;
- б) шарт фигыль, II зат күплек санда, барлыкта;
- в) шарт фигыль, II зат берлек санда, барлыкта.

9. Иярчен кисәкләре булган мәкальне билгеләгез. (2 балл)

- а) *Урман – авыз, кыр – колак, күл – күз.*
- ә) *Кыюлык – бәхет.*
- б) *Ата – беләк, ана – йөрәк.*
- в) *Әнкәм йорты – алтын бишек.*

10. Жәмләнең төре дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Ай-яй, жәелеп тә караган Идел! (Г.Ахунов)

- а) хикәя;
- ә) боерык;
- б) тойгылы хикәя;
- в) тойгылы боерык.

II. Башыгызны эшләтегез.

Беренче иҗеге *Ай-* булган 20 кеше исемен уйлап языгыз. (10 балл)

III. Теоретик бирем.

Метафора турында белгәннәрегезне языгыз, фикерегезне мисаллар ярдәмендә дәлиллегез. Образлылыкларын югалткан, образлы һәм индивидуаль-стилистик метафоралар бер-берсеннән ничек аерыла? (12 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

Кулыңнан бер яхшылык килсә, бишине кыл. (Мәкаль)

1. **Яхшылык** сүзенә фонетик анализ ясагыз. (5 балл)
2. **Биш** сүзе кулланылган 6 фразеологизм уйлап языгыз. (3 балл)
3. **Кулыңнан** сүзенә морфологик анализ ясагыз. (3 балл)
4. Әлеге тема белән бәйле фикерләрегезне 12-15 жөмлөдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (12 балл)

Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен татар теленнән республика олимпиадасының муниципаль туры сораулары 2018-2019 уку елы. 7 нче сыйныф

Үткөрү вакыты – 120 минут
Максималь балл – 79

I. Тестлардан берәр дәрәҗә җавапны билгеләгез.

1. Сингармонизм законының рәт гармониясенә буйсынмаган сүзләр саны дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Гөлһаз, төлкә, телефон, канәгать, өстәл, дөһня.

- а) ике сүз;
- ә) өч сүз;
- б) дүрт сүз;
- в) биш сүз.

2. Жөмлөләрдәге сүз басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзләр дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Көч һәм батырлык яуда гына кирәк дигән кешеләр бик нык ялгышалар. Тып-тыныч тормыш та кешедән гел батырлык сорый. Кайчагында кешегә, дәрәҗәлекне әйтер өчен дә, зур батырлык кирәк. (Ф.Яруллин)

- а) кайчагында;
- ә) тып-тыныч, кайчагында;
- б) ялгышалар, тып-тыныч, кайчагында;
- в) ялгышалар, тып-тыныч, кайчагында, сорый.

3. Жөмлөдәге ТСТ калыбындагы ижекләр саны дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Йорт биеклегендәге алмагачларны күргәч, мин ах иттем, бер ботактан алма өзеп алганымны сизми дә калдым... (Г.Гыйльманов)

- а) 12;
- ә) 14;
- б) 15;
- в) 16.

4. Жөмлөдөгө алынма сүзлөр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Чэй эчеп утыра торгач, әби шунда жсир, туфрак турында сүз башлады да шкаф эченнән майонез банкасы алып килде. (М.Мәһдиев)

- а) майонез, банкасы;
- ә) шкаф;
- б) шкаф, майонез, банкасы;
- в) чэй, шкаф, майонез, банкасы.

5. Урта диалект үзенчәлеге дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

- а) [й] авазы урынына [ж] әйтү;
- ә) яңгырау тартыкларның саңгыраулашуы;
- б) [къ], [гъ] урынына [к], [г] әйтү;
- в) иренләшмәгән [а] авазын куллану.

6. Жөмлөдөгө ясалма сүзлөр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Сикерә-сикерә, ашкына-ашкына, уйный-уйный, жсырлый-жсырлый, гөрли-гөрли гөрләвекләр ага, улым! (Г.Мөхәммәтшин)

- а) сикерә-сикерә, ашкына-ашкына, уйный-уйный, жсырлый-жсырлый, гөрли-гөрли;
- ә) уйный-уйный, жсырлый-жсырлый, гөрли-гөрли;
- б) уйный-уйный, жсырлый-жсырлый, гөрли-гөрли, гөрләвекләр;
- в) уйный-уйный, жсырлый-жсырлый, гөрли-гөрли, гөрләвекләр, ага.

7. Мәкальдөгө фигыльләрнең төркемчәләре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Уйламыйча башлама, башлаган эшине ташлама. (Мәкаль)

- а) хәл фигыль, боерык фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль;
- ә) хәл фигыль, боерык фигыль, хикәя фигыль, боерык фигыль;
- б) инфинитив, боерык фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль;
- в) хикәя фигыль, боерык фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль.

8. Шигъри юлларда кулланылмаган сыйфат дәрәжәсе дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

*Яшел бөре тәрәз алдымда,
кисәк-кисәк зәп-зәңгәр күк,
алтынсу нур,
чем-кара сыерчык ботакта.* (Р.Фәйзуллин)

- а) гади;
- ә) чагыштыру;
- б) артыклык;
- в) кимлек.

9. Сүзләр арасында тезүле бәйләнеш кулланылган мәкальне билгеләгез. (2 балл)

- а) *Урлап ашамаса, кәжәнең тамагы туймый.*
- ә) *Жилгә каршы төкермә, битеңә төшәр.*
- б) *Тамчыдан күл жыела.*
- в) *Эт батырга өрер, куркакны тешләр.*

10. Жөмләнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Сез моны һәрвакыт исегездә тотыгыз! (Г.Хәсәнов)

- а) боерык;
- ә) хикәя;
- б) тойгылы боерык;
- в) тойгылы хикәя.

II. Башыгызны эшләтегез.

Бирелгән мәкальләрнең мәгънәләрен аңлатып языгыз. Һәр мәкальгә 5-6 жөмлә. (15 балл)

- 1. *Сүзне әйтмә, әйтсәң – кайтма.*
- 2. *Кар башына кар җитәр.*
- 3. *Күл ярасы бетәр,
Тел ярасы бетмәс.*

III. Теоретик бирем.

Тамыр һәм ясалма сыйфатлар турында белгәннәрегезне языгыз, фикерегезне мисаллар ярдәмендә аңлатыгыз. (12 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

Кешегә яманлык теләгәнче, үзеңә яхшылык телә. (Мәкаль)

- 1. *Үзеңә* сүзенә фонетик анализ ясагыз. (5 балл)
- 2. *Кеше* сүзенә синонимнарын языгыз. (3 балл)
- 3. Мәкальдәге барлык сүзләргә дә морфологик анализ ясагыз. (12 балл)
- 4. Әлеге тема белән бәйле фикерләрегезне 12-15 жөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (12 балл)

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры сораулары
2018-2019 уку елы. 8 нче сыйныф**

Үткөрү вакыты –180 минут
Максималь балл – 69

I. Тестлардан берэр дөрес жавапны билгеләгез.

1. Татар алфавитындагы 11 нче хәреф дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

- а) Ж;
- ә) Й;
- б) З;
- в) К.

2. Жөмлэдәге ирен гармониясенә буйсынган сүзләр саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Мин монда барыгыздан да өлкән, бөтенегездән дә күбрәк күргән, бик борыңгы серләрне сөйләргә кодрәтем җитә, дигән кебек, картларча тыныч-салмак кына агып яткан Идел – үзе бер тамаша. (Л.Ихсанова)

- а) 1;
- ә) 2;
- б) 3;
- в) 4.

3. *Унбиш, төнге, болыт* сүзләренең язылыш принцибы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

- а) фонетик;
- ә) морфологик;
- б) график;
- в) тарихи-традицион.

4. Шигъри юллардагы омонимнарның төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

*Малай йөгерә
Өенә табан,
Ялтырый табан.* (Н.Гайсин)

- а) саф лексик;
- ә) омофоннар;
- б) омографлар;
- в) омоформалар.

5. Фразеологик әйтелмәнең синонимы дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Баштан сыйнамау

- а) хафага төшү;
- ә) рәхмәт әйтмәү;
- б) күрмәгәнне күрсәтү;
- в) теңкәгә тию.

6. Исем ясагыч кушымчалардан гына торган рәтне билгеләгез. (2 балл)

- а) -ын/-ен, -лай/-ләй, -ча/-чә;
- ә) -чы/-че, -ыч/-еч, -кыч/-кеч;
- б) -әс/-әч, -чан/-чән, -чыл/-чел;
- в) -ар/-әр, -ай/-әй, -а/-ә.

7. Мәкальдә кулланылган сүз төркемнәре дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Какшаган көпчәккә ышанып юлга чыкма. (Мәкаль)

- а) сыйфат фигыль, исем, хәл фигыль, исем, боерык фигыль;
- ә) хикәя фигыль, исем, хәл фигыль, исем, боерык фигыль;
- б) сыйфат, исем, хәл фигыль, исем, боерык фигыль;
- в) сыйфат фигыль, исем, хәл фигыль, исем, инфинитив.

8. Сүзтезмәнең төре дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Шулчак кайту –

- а) рәвешле фигыль сүзтезмә;
- ә) алмашлыклы фигыль сүзтезмә;
- б) фигыльле алмашлык сүзтезмә;
- в) алмашлыклы исем сүзтезмә.

9. Жөмләдәге калын хәрәфләр белән бирелгән жөмлә кисәгенең төре дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Вил хәзер һәркөн, дәрестан соң, кошлар ашата. (Ә.Давыдов)

- а) тәмамлык;
- ә) вакыт хәле;
- б) урын хәле;
- в) аныклагыч.

10. Жөмләнең төре дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Халык зур ул, көчле ул, дәртле ул,

Моңлы ул, әдин ул, шагыйрь ул. (Г.Тукай)

- а) жыйнак, хикәя;
- ә) жыйнак, хикәя, тойгылы;
- б) жәенке, хикәя;
- в) кушма.

II. Башыгызны эшләтегез.

Бирелгән жөмлөләрдән фразеологик сүзтезмәләрне табыгыз. Аларны бер сүз (сүзтезмә) белән алыштырып языгыз. (6 балл)

Кызы вакытында кайта алырмы дип ут йота әнисе. Фарук хәрәсән ялкавы түгел. Сания бу юлы аның тасма теленә артык эреп китмәде. Их, аның

[Садыйкның] урысчасы, укымышы тагын да көчлерәк булса, ул таулар актарыр иде. Ә аның ташка тамга салган инде.

III. Теоретик бирем.

Сәбәп һәм максат хәлләре, аларның үзенчәлекләре турында белгәннәрегезне языгыз. Фикерләрегезне мисаллар ярдәмендә аңлатыгыз. (12 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

Һавадагы т.рнаны тотам дип, кулы..дагы ч..пчыкны ..чкындырма.
(Мәкаль)

1. Төшөп калган хәрәфләрне өстәп, мәкальне күчереп языгыз. (2 балл)
2. *Һавадагы* сүзенә фонетик анализ ясагыз. (5 балл)
3. *Һавадагы, тотам, дип* сүзләренә морфологик анализ ясагыз. (6 балл)
4. Жөмлә кисәкләренәң асларына сызыгыз, төрләрен билгеләгез, жөмлөгә билгеләмә языгыз. Тыныш билгеләренәң куелышын кагыйдәләргә таянып аңлатыгыз. (6 балл)
5. Әлеге тема белән бәйле фикерләрегезне 12-15 жөмлөдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (12 балл)

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленән республика олимпиадасының
муниципаль туры сораулары
2018-2019 уку елы. 9 нчы сыйныф**

Үткөрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 69

I. Тестлардан берәр дәрәҗә җавапны билгеләгез.

1. Жөмлөләрдәге сүз басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзләр дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

*Язмыш синең тез астыңа китереп сукса, егылмас өчен, якасына ябыш.
Утларга салса, үзең аннан да көчле ян, шулвакыт аның кызуын сизмәссең.*
(Ф.Яруллин)

- а) ябыш;
- ә) ябыш, шулвакыт;
- б) егылмас, ябыш, шулвакыт;
- в) егылмас, ябыш, шулвакыт, сизмәссең.

2. Жөмлөдәге ТСТ калыбындагы ижеккә саны дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Мин көтәм, менә ул канатларын эсыяр да, иптәшләре кебек үк, эсиргә таишай атылып төшәр. (И.Гази)

- а) 11;
- ә) 12;
- б) 13;
- в) 14.

3. Мәкальдәге антонимнар дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Атаң-анаң – чын дустаның, дус-ишләрең – юлдашың. (Мәкаль)

- а) атаң-анаң;
- ә) дус-ишләрең;
- б) атаң-анаң, дус-ишләрең;
- в) дустаның, юлдашың.

4. Шигъри юллардагы калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең кулланылыш дәрәжәсе ягыннан төрә дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Курыкмагыз, кошлар, күрәп сез яныгызда мин барын;

*Мин тимәм сезгә, **фәкать** сайравыгызны тыңлармын.* (Г.Тукай)

- а) актив;
- ә) тарихи;
- б) архаизм;
- в) неологизм.

5. Жәмләдәге ясалма сүзләр дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Аның киёмнәрә элеккечә пөхтә, ап-ак күлмәгенә кара галстук таккан, чалбары яхшылап үтүкләнгән, туфлиләре ялтырап тора. (Ф.Садриев)

- а) киёмнәрә, элеккечә, яхшылап, үтүкләнгән, ялтырап;
- ә) киёмнәрә, элеккечә, яхшылап, үтүкләнгән;
- б) киёмнәрә, элеккечә, ап-ак, яхшылап, үтүкләнгән, ялтырап;
- в) киёмнәрә, күлмәгенә, кара, үтүкләнгән, ялтырап.

6. Мәкальдә кулланылган сүз төркемнәрә дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Дөньяда ата-анадан башка бар да табыла. (Мәкаль)

а) исем, исем, бәйләк сүз, билгеләү алмашлыгы, теркәгеч, хикәя фигыль;

ә) исем, исем, бәйләк, билгеләү алмашлыгы, кисәкчә, хикәя фигыль;

б) исем, исем, бәйләк сүз, билгеләү алмашлыгы, кисәкчә, хикәя фигыль.

в) исем, исем, бәйләк сүз, хәбәрләк сүз, кисәкчә, хикәя фигыль;

7. Жәмләдәге санның мәгънә төркемчәсә дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Ярты ел йомгакларыннан күрәнгәнчә, сез туксан тугыз бөтен уннан бер процент өлгәрәш биргәнсез. (Т.Миңнуллин)

а) микъдар;

- ә) бүлем;
- б) чама;
- в) жыю.

8. Жөмлөдөгө ияләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Елга төбен үги ана яфрагы, бака яфрагы, каз үләне баса.

(Р.Төхфәтуллин)

- а) яфрагы, яфрагы, үләне;
- ә) үги ана яфрагы, бака яфрагы, үләне;
- б) үги ана яфрагы, бака яфрагы, каз үләне;
- в) елга, үги ана яфрагы, бака яфрагы, каз үләне.

9. Иярчен жөмләнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Юлда йоклаганда, бер күзең ачык булсын. (Мәкаль)

- а) синтетик иярчен шарт жөмлә;
- ә) синтетик иярчен урын жөмлә;
- б) аналитик иярчен вакыт жөмлә;
- в) синтетик иярчен вакыт жөмлә.

10. Кушма жөмләнең төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Галимҗан Ибраһимов үзе төзөгән, үзе барлыкка китергән дәреслекләр нигезендә укыта. (С.Кудаш)

- а) тиндәш иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлә;
- ә) тиндәш түгел иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлә;
- б) бер-бер артлы иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлә;
- в) берничә төр иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлә.

II. Башыгызны эшләтегез.

Жөмлөләрдә кулланылган **тума** сүзенең мәгънәләрен аңлатып языгыз. (5 балл)

*Ул сыерның кайдан чыкканлыгын, аның кем **тумасы** булганлыгын сөйли. **Тума** ага. Авыл **тумасына** шәһәр һавасы килешмәс булды. Эт белән бүре туган булса да, **тума** дошман. Сабир **тума** надан, ләкин шат, шаян бер кызга өйләнә.*

III. Теоретик бирем.

Татар орфографиясенең принциплары турында белгәннәрегезне языгыз. Фикерегезне мисаллар ярдәмендә дәлилләгез. (12 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

Аккош очар күл күреп, былбыл очар гөл күреп. (Мәкаль)

1. **Күреп** сүзенә фонетик анализ ясагыз. (5 балл)
2. **Былбыл** сүзенә синонимын языгыз. (1 балл)
3. **Аккош, очар, күреп** сүзләренә морфологик анализ ясагыз. (6 балл)
4. Жөмләнең баш кисәкләрен һәм компонент чикләрен билгеләгез, схемасын сызыгыз, жөмлөгә билгеләмә бирегез. Тыныш билгеләренә куелышын кагыйдәләргә таянып аңлатыгыз. (8 балл)
5. Әлеге тема белән бәйле фикерләрегезне 12-15 жөмләдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (12 балл)

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры сораулары
2018-2019 уку елы. 10 нчы сыйныф**

Үткөрү вакыты – **180 минут**
Максималь балл – **76**

I. Тестлардан берәр дәрәҗә җавапны билгеләгез.

1. Татар алфавитындагы 20 нче урында урнашкан хәреф дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)
  - а) П;
  - ә) О;
  - б) Ө;
  - в) У.
2. **Тукран** сүзненә транскрипциясе дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)
  - а) [тукран];
  - ә) [тукъран];
  - б) [тукыран];
  - в) [тукъыран].
3. Шигъри юллардагы омонимнарның төре дәрәҗә күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

*Эчәрмен әле сусатса –
Алсу татлы
Су сатса.* (Р.Миңнуллин)

  - а) саф лексик омонимнар;
  - ә) омофоннар;
  - б) омографлар;
  - в) омоформалар.

4. Фразеологик әйтелмәненң мәгънәсе дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Бака туге ясау

а) кешеләрнең бер-берсен тыңламыйча, барысы бергә кычкырып сөйләшүләре;

ә) бик күп кешенең бер мәжлестә матур итеп күнел ачулары;

б) бака кебек юан, билсез кешеләрнең бергә жыелып сөйләшүләре;

в) бик матур үткәрелгән туй мәжлесе.

5. Ясагыч кушымчасы булган сүзләрдән генә торган рәтне билгеләгез. (2 балл)

а) *салкыннар, китапханә, кызгылт*;

ә) *өстәлдә, укысаң, көлеп*;

б) *битлек, хәбәрләш, әжырлап*;

в) *зәңгәрсу, балык, киттеләр*.

6. Жәмләдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзләрнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Бу дөнъяга без килгәнбез икән

Юкка түгел, юкка түгелдер. (Н.Нәжми)

а) юнәлеш килешендәге исем;

ә) сәбәп-максат рәвешә;

б) хәбәрлек сүз;

в) исемләшкән хәбәрлек сүз.

7. Жәмләдәге сүз төркемнәре дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Атымны учак яктысына китереп бәйләдем дә мин дә малайлар арасына чүгәләдем. (Г.Бәширов)

а) исем, исем, бәйлек сүз, хәл фигыль, хикәя фигыль, теркәгеч, алмашлык, кисәкчә, исем, бәйлек сүз, хикәя фигыль;

ә) исем, исем, исем, хәл фигыль, хикәя фигыль, кисәкчә, алмашлык, кисәкчә, исем, бәйлек сүз, хикәя фигыль;

б) исем, исем, исем, хәл фигыль, хикәя фигыль, теркәгеч, алмашлык, теркәгеч, исем, бәйлек сүз, хикәя фигыль;

в) исем, исем, исем, хәл фигыль, хикәя фигыль, теркәгеч, алмашлык, кисәкчә, исем, бәйлек сүз, хикәя фигыль.

8. Жәмләдәге куелырга тиешле тыныш билгеләренәң саны дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Кечкенә генә куыш ясалып беткәч Иван Иванович шунда тынычлап ял итте һәм төнге ябалаклар тавышы булмаса ул әле бәлки кояш чыкканга кадәр дә кузгалмый ятар иде (А.Расих)

а) 7;

ә) 6;

- б) 5;
- в) 4.

9. Иярчен жөмлөнөң төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Рөстәмнең күзләре дүрт булды: ул берничә абагада нәфис бриллиант кашларыдай жем-жем итеп торган чәчәкләр күрдө. (Г.Кутуй)

- а) иярчен хәбәр жөмлө;
- ә) иярчен рәвеш жөмлө;
- б) иярчен сәбәп жөмлө;
- в) иярчен күләм жөмлө.

10. Кушма жөмлөнөң төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Март ахыры якынлашкач, беренче яңалык шул булды: кычыткан күбәләге оча баилады. (Г.Хәсәнов)

- а) тиндәш иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлө;
- ә) тиндәш түгел иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлө;
- б) бер-бер артлы иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлө;
- в) берничә төр иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлө.

II. Башыгызны эшләтегез.

Әлеге аутентик сөйләш үрнәген әдәби телгә әйләндереп языгыз. (10 балл)

Алама вақытлар булды. Этәй, инәй булды, конешны, 8 бала үстек. Шуннан соң сугыштан соң, кечеткән апқайта этәй, инәй зур табаққа бер стакан он сибеп ашый идек, бер табақтан. Шунанар соң кул белән жәир қазыйбыз, күршеләр белән алмашлап. Калхузга эшкә йөрибез...

Сабантуйлар була иде. Колгага йаулық бәйләп кемдә нәрсә бар шуны жыйып йөри торғаннар иде.

III. Теоретик бирем.

Алмашлык сүз төркеме турында белгәннәрегезне языгыз, фикерләрегезне мисаллар ярдәмендә аңлатыгыз. (12 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

Ялгыз агачны әжил бора, күп агач әжилне бора. (Мәкаль)

1. **Ялгыз** сүзенә фонетик анализ ясагыз. (5 балл)
2. **Агач** тамырыннан яңа 6 сүз ясагыз. Аларның кайсы сүз төркеменә караганлыктарын күрсәтегез. (3 балл)
3. **Ялгыз, күп, бора** сүзләренә морфологик анализ ясагыз. (6 балл)
4. Жөмлөнөң баш кисәкләрен һәм компонент чикләрен билгеләгез, схемасын сызыгыз, жөмлөгә билгеләмә бирегез. Тыныш билгеләренөң куелышын кагыйдәләргә таянып аңлатыгыз. (8 балл)

5. Әлеге тема белән бәйле фикерләрегезне 12-15 жөмлэдән торган бәйләнешле текст итеп языгыз. (12 балл)

**Татар гомуми белем бирү оешмаларында укучы балалар өчен
татар теленнән республика олимпиадасының
муниципаль туры сораулары
2018-2019 уку елы. 11 нче сыйныф**

Үткөрү вакыты – 180 минут
Максималь балл – 75

I. Тестлардан берәр дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жөмлэдәге ирен гармониясенә буйсынган сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Яшь кerpеләр йомгакланып төрелергә һәм сүтелергә өйрәнделәр.
(М.Рафиков)

- а) яшь, йомгакланып, төрелергә, сүтелергә, өйрәнделәр;
- ә) йомгакланып, төрелергә, сүтелергә, өйрәнделәр;
- б) йомгакланып, төрелергә, өйрәнделәр;
- в) төрелергә.

2. Жөмлэдәге сүз басымы соңгы ижеккә төшмәгән сүзләр дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Дөядәй алтының булганчы, төймәдәй акылың булсын. (Мәкаль)

- а) дөядәй, төймәдәй;
- ә) дөядәй, төймәдәй, булганчы;
- б) булганчы;
- в) булганчы, булсын.

3. Жөмлэдәге калын хәрефләр белән күрсәтелгән фразеологизмның мәгънәсе дөрес аңлатылган рәтне билгеләгез. (2 балл)

Син әбиеңнең сүзен колагыңа да элмисең икән. (Г.Мөхәммәтшин)

- а) кушкан эшне эшләмәү;
- ә) әйткәнне бөтенләй тыңламау;
- б) ишетсә дә, юри ишетмәмешкә салыну;
- в) сер сакламау.

4. Жөмлэдәге алынма сүзләрнең саны дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Каен суының шифалы булуы бик табигый, чөнки аның составында виноград шикәре, төрле кислота һәм тозлар бар. (К.Дәүләтшин)

- а) 5;
- ә) 6;
- б) 7;

в) 8.

5. Жөмлөдөгө ясалма сүзлөр дөрес күрсөтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Тургайлар жңир-ана куенына гәрәбәдәй бөртөкләр салучы игенчеләрне мөкатдәс хезмәткә – язгы чәчүгә чакыралар. (К.Тәхәвәтдинов)

- а) *жңир-ана, игенчеләрне, язгы, чәчүгә;*
- ә) *жңир-ана, гәрәбәдәй, игенчеләрне, язгы, чәчүгә;*
- б) *жңир-ана, куенына, гәрәбәдәй, игенчеләрне, язгы, чәчүгә;*
- в) *тургайлар, гәрәбәдәй, бөртөкләр, игенчеләрне, язгы, чәчүгә.*

6. Жөмлөдөгө алмашлыктар һәм аларның мәгънә төркемчәләре дөрес күрсөтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Аларның һәммәсе дә минем өчен яңа кешеләр, шуңа күрә алар һәммәсе дә кызыксындыралар. (С.Кудаш)

а) *аларның* – зат алмашлыгы, *һәммәсе* – билгеләү алмашлыгы, *минем* – зат алмашлыгы, *шуңа* – күрсәтү алмашлыгы, *алар* – зат алмашлыгы, *һәммәсе* – билгеләү алмашлыгы;

ә) *аларның* – зат алмашлыгы, *һәммәсе* – билгеләү алмашлыгы, *минем* – тартым алмашлыгы, *шуңа* – күрсәтү алмашлыгы, *алар* – зат алмашлыгы, *һәммәсе* – билгеләү алмашлыгы;

б) *аларның* – зат алмашлыгы, *һәммәсе* – билгеләү алмашлыгы, *минем* – зат алмашлыгы, *шуңа күрә* – күрсәтү алмашлыгы, *алар* – зат алмашлыгы, *һәммәсе* – билгеләү алмашлыгы;

в) *аларның* – зат алмашлыгы, *һәммәсе* – күрсәтү алмашлыгы, *минем* – зат алмашлыгы, *шуңа* – күрсәтү алмашлыгы, *алар* – зат алмашлыгы, *һәммәсе* – күрсәтү алмашлыгы.

7. Жөмлөдөгө калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең кайсы сүз төркеменә караганлыгы дөрес күрсөтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Атымны учак яктысына китереп бәйләдем дә мин дә малайлар арасына чүгәләдем. (Г.Бәширов)

- а) *урын-вакыт килеше кушымчасы;*
- ә) *кисәкчә;*
- б) *теркәгеч;*
- в) *бәйлек.*

8. Жөмләнең төре дөрес күрсөтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Адам балаларына дөньяда төрле авырлыктарга түзәргә туры килә. (Ф.Агиев)

- а) *ике составлы, ким;*
- ә) *гомум үтәүчеле бер составлы фигыль жөмлә, ким;*
- б) *билгеле үтәүчеле бер составлы фигыль жөмлә, тулы;*
- в) *билгеле үтәүчеле бер составлы фигыль жөмлә, ким.*

9. Иярчен жөмлөнөң төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Һәркемгә билгеле: сәламәтлек – тормышның яме, чибәрлекнең нигезе.

(Ш.Сайкин)

- а) иярчен ия жөмлә;
- ә) иярчен хәбәр жөмлә;
- б) иярчен тәмамлык жөмлә;
- в) иярчен аергыч жөмлә.

10. Кушма жөмлөнөң төре дөрес күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Әллә инде соңгы кеше булып төшкәнгә, әллә нәкъ менә шул зур чемоданы булганга, бу кыз башкалардан бик аерылып тора иде. (Н.Акмалов)

- а) бер-бер артлы иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлә;
- ә) тиндәш иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлә;
- б) тиндәш түгел иярүле күп иярченле катлаулы кушма жөмлә;
- в) күп тезмәле катлаулы кушма жөмлә.

II. Башыгызны эшләтегез.

Оренбург өлкәсенә караган әлеге сөйләш үрнәге белән танышыгыз. Түбәндә бирелгән туганлык атамаларының әдәби телдәге вариантын языгыз. (7 балл)

Бийем әни дибез бианага, йанагай – иремнең энесе, қайын сеңлесе – ирнең қыз сеңлесе, апай – ирнең апасы, балдыс – киленнең сеңлесе, зүр әти – биатайның абзыйсы, зур бабай – биемнең бер туган абыйсы, аның хатыны жеңгәй. Килендәшинең балалары миңа зүрнәй диләр. Зүрнәй – кече килендәшинең балаларына. Килендәшләр бер-берсенә жеңгәй дип дәшәләр иде.

- биана –
- йанагай –
- қайын сеңлесе –
- апай –
- балдыс –
- жеңгәй –
- биатай –

III. Теоретик бирем.

Тамыр һәм ясалма исемнәр турында белгәннәрегезне языгыз, фикерләрегезне мисаллар ярдәмендә дәлилләгез. (12 балл)

IV. Гамәли-ижади бирем.

Көз әйткән: “Уңдырам”, – дип, ә яз әйткән: “Тукта әле, мин нәрсә әйтермен”, – дип. (Мәкаль)

1. **Уңдырам** сүзенә фонетик анализ ясагыз. (5 балл)
2. **Яз** тамырыннан 6 яңа сүз ясагыз. (3 балл)

3. *Дйткэн, тукта, эле, нэрсэ* сүзлэренэ морфологик анализ ясагыз. (8 балл)

4. Жөмлэнең баш кисәклэрен һәм компонент чиклэрен билгеләгез, схемасын сызыгыз, жөмлөгә билгеләмә бирегез. Тыныш билгелэренең куелышын кагыйдэлэргә таянып аңлатыгыз. (8 балл)

5. Әлеге тема белән бәйле фикерлэрегеzne 12-15 жөмлэдән торган бәйлэнешле текст итеп языгыз. (12 балл)